

Sisäministeriö Inrikesministeriet

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asiantuntijalausunto; hallituksen esitys esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamiseksi (HE 188/2025 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriötä kuultavaksi koskien hallituksen esitystä (HE 188/2025vp), jolla muutetaan esitutkintalakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ää. Hallintovaliokunta on pyytänyt keskittymään kuulemisessa erityisesti ehdotettuihin muutoksiin ja niiden vaikutuksiin.

Sisäministeriö toteaa, että poliisi on johtava esitutkintaviranomainen Suomessa. Poliisi vastaa suurimmasta osasta rikostorjunnasta, joka koostuu rikosten estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä. Sisäministeriö lausuu seuraavaa todeten, että sisäministeriön alaiset virastot Poliisihallitus ja Rajavartiolaitos lausuvat omalta osaltaan.

Sisäministeriö toteaa, että ehdotetut muutokset ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Hallituksen esitys toimeenpanee Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaa. Kyse on rikosprosessin sujuvoittamista koskevista toisen vaiheen muutoksista. Taustalla on ollut oikeusministeriön, sisäministeriön ja keskeisten viranomaisten edellisellä hallituskaudella antamat kehittämis ehdotukset rikosprosessin sujuvoittamiseksi (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:16). Hallituskauden aikana toteutetaan vaihteittain useita rikosprosessia sujuvoittavia muutoksia, joiden yhteisvaikutuksia viranomaisten tehtävien hoitoon ja tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen voidaan arvioida vasta myöhemmin kokonaisuutena. Sisäministeriön näkemyksen mukaan näitä vaikutuksia olisi välttämätöntä arvioida myös jälkikäteen.

Sisäministeriö kannattaa hallituksen esitystä kokonaisuutena arvioiden. Hallituksen esityksessä esitetyt muutokset keventävät ja selkeyttävät osaltaan koko rikosprosessia. Sisäministeriön näkemyksen mukaan hallituksen esitys on hyvin valmisteltu ja ehdotukset perusteltuja. Sisäministeriön ja sen hallinnonalan näkemyksiä on otettu huomioon valmisteluvaiheessa. Lausuntokierroksen aikana sisäministeriön lausunnossa on kannatettu esitettyjä muutoksia pääosin. Asianosaisten oikeusturvan kannalta on olennaista tunnistaa laadullisten edellytysten lisäksi myös prosessin nopeuden merkitys. Ehdotettujen muutosten myötä vaikutetaan osaltaan koko rikosprosessin käsittelyaikaan lyhentämiseen. Lainsäädäntömuutosten lisäksi tulee kehittää myös rikosprosessitoimijoiden omia ja yhteisiä käytäntöjä ja menettelyitä sekä asiankäsittelyjärjestelmiä.

Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen esittäminen ja yleistiedoksianto. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 3 kohtaan esitetään muutosta, jonka mukaan esitutkinnassa selvitetään asianomistajan

Sisäministeriö Inrikesministeriet

yksityisoikeudellinen vaatimus varaamalla hänelle tilaisuus vaatimuksen esittämiseen. Lisäksi yksityisoikeudellinen korvausvaatimus voitaisiin jättää selvittämättä, jos syyttäjä ilmoittaa, ettei hän ota ajaakseen vaatimusta laissa säädetyin edellytyksin. Ehdotusta täydentää rikosasioiden oikeudenkäynnistä annettua lain 3 luvun 9 §:än muutos, jonka mukaan syyttäjä voisi jatkossa tehdä jo esitutkinnan aikana päätöksen yksityisoikeudellisten vaatimusten ajamisesta, sekä ns. yleistiedoksiantoa koskevat muutokset (ROL 1:9 ja 3:10, ETL 11:1). Syyttäjä, tuomioistuimien ja poliisi voisivat antaa yleistiedoksiannon, jos asianomistajia on hyvin suuri määrä.

Sisäministeriö kannattaa muutosehdotuksia. Ne ovat omiaan tehostamaan, erityisesti laajojen juttujen käsittelyä. Ehdotettu muutos pohjautuu taustaltaan rikosprosessin sujuvoittamista koskeviin työryhmän esityksiin ja se keventäisi osaltaan esitutkintaviranomaisen tarpeetonta työtä. Ehdotetut muutokset eivät vaarantaisi asianomistajan oikeusturvaa, sillä poliisi selvittäisi jatkossakin rikoksella saadun hyödyn ja aiheutetun vahingon osana esitutkintaa. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n muutos (asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset) mahdollistaa syyttäjän ratkaisun jo esitutkinnan aikana, mikä keventää tarpeetonta selvitystyötä esitutkinnassa ja tukee resurssien järkevää kohdentamista. Jos syyttäjä ei aio ajaa yksityisoikeudellista vaatimusta rikosasian yhteydessä, on perusteltua, että ratkaisu tehdään jo esitutkintavaiheessa. Ehdotettu muutos yhdessä ehdotetun yleistiedoksiannon kanssa vastaa havaittuihin käytännön haasteeseen moniasianomistajarikoksissa, esimerkiksi Vastaamo-tapauksen kaltaisissa rikoskokonaisuuksissa.

Ehdotetut säännökset eivät estäisi syyttäjää tekemästä edellä mainittua päätöstä muissakin kuin laajoissa asioissa sen luonne huomioiden (edellytysten täytyessä). Julkisten varojen käytön tai asianomistajan edun näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista, että poliisi selvittää sellaisia yksityisoikeudellisia vaatimuksia rikosasioissa, joissa syyttäjä ei tosiasiallisesti aja niitä oikeudenkäynnissä tälläkään hetkellä. Nykymenettely hämmentää asianomistajia eli uhreja, sillä heitä pyydetään esittämään vaatimuksensa useamman kerran rikosprosessin aikana. Tämän takia olisi tarkoituksenmukaista, että ehdotettujen lainsäädäntömuutosten lisäksi toimivaltaiset viranomaiset ohjeistavat yhtenäisistä käytännöistä.

Rikosilmoituksen kirjaaminen. Hallituksen esityksessä esitetään esitutkintalain 3 luvun 1 §:ään muutosta, jonka mukaan ilmoitusta ei kirjata rikosilmoituksena, jos epäselvää tai puutteellista ilmoitusta ei täydennetä ja ilmoitus on asian laatu huomioon ottaen olennaisesti puutteellinen tai on ilmeistä, ettei rikosta ole tehty. Kirjaamatta jättämisestä on tarvittaessa tehtävä päätös esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaisesti. Lisäksi esitetään, että esitutkintaviranomainen voi liittää uuden rikosilmoituksen tiedot aiempaan rikosilmoitukseen ja samaa rikoskokonaisuutta koskevat ilmoitukset voidaan käsitellä yhdellä rikosilmoituksella tietyin edellytyksin.

Sisäministeriö kannattaa ehdotettuja muutoksia, ja ne ovat hyvin perusteltuja pohjautuen rikosprosessin sujuvoittamista koskeviin työryhmän esityksiin. Ehdotetut muutokset selkeyttävät nykyisiä ilmoitus- ja kirjaamiskäytäntöjä ja rajaavat järkevällä tavalla hallinnollista taakkaa muuttamatta varsinaista rikosilmoituksen kirjaamiskäytännystä. Sen sijaan muutokset helpottavat esitutkintaviranomaisen asian käsittelyä tietojärjestelmässä ja säästää työtä.

Sisäministeriö Inrikesministeriet

Sisäministeriö pitää perusteltuna, että sellaisissa asioissa, jotka eivät ole rikoksia, säästetään esitutkintaviranomaisen resursseja tarpeettomalta hallinnolliselta taakalta. Rikosilmoituksen kirjaamatta jättämistä koskeva muutos säästää viranomaisen työtä, kun ilmoittaja ei täydennä esitutkintaviranomaisen pyynnöstä ilmoitustaan, tai kyse on ilmeisen perusteettomista väitteistä. Näitä ovat erilaiset ns. spämmiviestit, jotka aiheuttavat esitutkintaviranomaiselle tarpeetonta työtä toistuvasti. Tällainen tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö lähettää samasta asiasta kymmeniä tai satoja rikosilmoituksiksi nimeämiään viestejä, vaikka asia on jo käsitelty asianmukaisesti esitutkintaviranomaisessa. Perusteltua on, että päätös tehdään kirjallisesti vain tarvittaessa. Muutoin vaarana on, että kirjaamatta jättämistä koskevaan päätöksen kirjaamiseen menisi enemmän aikaa kuin rikosilmoituksen kirjaamiseen. Epäselvissä tilanteissa kirjattaisiin rikosilmoitus ja esitutkinnan edellytyksiä arvioitaisiin tavanomaisesti.

Lisäksi sisäministeriön näkemyksen mukaan samaan rikoskokonaisuuteen kuuluvia rikoksia on tarkoituksenmukaista yhdistää samaan rikosilmoitukseen. Ehdotettu muutos on omiaan selventämään oikeustilaa eikä se vaikuta asianosaisten oikeuksien kannalta rikosasian käsittelyyn.

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen. Luonnoksessa esitetään esitutkintalain 3 luku 9 §:ään muutosta, jonka mukaan esitutkinta voidaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa, ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, ellei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi. Momentista esitetään poistettavaksi aiempi edellytys ”jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia”.

Sisäministeriö kannattaa ehdotettua muutosta ja pitää sitä perusteltuna. Ehdotettu muutos pohjautuu edellisen hallituskauden esitutkinnan sujuvoittamista koskeviin työryhmän esityksiin ja se keventäisi esitutkintavelvollisuutta. Asianomistajan näkemys vahingoltaan tai arvoltaan ilmeisen vähäisessä rikoksessa ei enää yksistään estäisi esitutkinnan toimittamatta jättämistä. Asianosaisten oikeusturvan ja tasapuolisen kohtelun näkökulmasta korostuu Poliisihallituksen yhtenäisen ohjeistuksen merkitys uusien säännöksiä käyttöön otettaessa.

Kuulusteltavan oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen. Hallituksen esityksessä esitetään esitutkintalain 7 luku 10 §:ää muutettavaksi siten, että kuulusteltavalle tehtävät ilmoitukset voidaan lähettää kuulusteltavalle etukäteen. Sääntely olisi teknologianeutraalia, eli ilmoitukset voidaan lähettää esimerkiksi kirjepostina tai sähköpostina lomakkeen muodossa. Lisäksi esitetään esitutkintalain 4 luvun 16 §:ään uutta asiaa (ns. rangaistusta lieventävät perusteet), joka tulee ilmoittaa rikoksesta epäilylle, viimeistään kuulustelussa.

Sisäministeriö kannattaa, että asianosaisille toimitetaan jo etukäteen tieto tämän oikeuksista ja velvollisuuksista. Se nopeuttaisi kuulustelua ja tarvittaessa kuulustelun alussa voitaisiin keskittyä niihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joista asianosaisella on epätietoisuutta tai joita hän ei ole ymmärtänyt. Kuulusteltavalla olisi myös aikaa rauhassa tutustua oikeuksiin ja velvollisuuksiin ennen kuulustelua, mikä parantaa asianosaisten oikeuksien toteutumista.

Sisäministeriö Inrikesministeriet

Sisäministeriö toteaa uudesta ehdotetusta ilmoitusvelvollisuudesta, että sinänsä pieni uusi ilmoitusvelvollisuus lisää esitutkintaviranomaisen velvoitteita, ja poliisin esitutkintavolyymilla sen taloudelliset vaikutukset kertautuvat valtakunnallisesti tarkasteltuna. Toisaalta rikoksesta epäilty olisi jo esitutkinnan aikana tietoinen myötävaikutuksensa mahdollisista vaikutuksista rangaistusta määrättäessä.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyö sekä loppulausuntomenettely. Hallituksen esityksessä esitetään esitutkintalakiin muutoksia, joiden tavoitteena on lisätä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistyötä uusilla neuvotteluvetoilla koko esitutkinnan aikana ja loppulausuntomenettelyn aikana.

Sisäministeriö pitää tärkeänä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tiivistä yhteistyötä, etenkin vaativien rikosasioiden hoidossa. Yhteistyön ja loppulausunnon avulla voidaan parhaimmillaan sujuvoittaa ja tehostaa koko rikosprosessia sekä valmistella asia siten, että syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä ei ole tarpeen enää hankkia lisätodistelua.

Keskeisenä yhteistyön esteenä on ollut aiempina vuosina viranomaisten puutteelliset resurssit suhteessa työkuormaan ja toimintaympäristön muutokseen. Sisäministeriö ei näe tarpeellisuutta lisätä virkavastuulla toimivan esitutkintaviranomaisten laintasoisia velvoitteita ehdotetulla tavalla. Perusteluissa ehdotetut tavoitteet voidaan saavuttaa jo nykyisäntelyn perusteella. Sisäministeriö tunnistaa esitettyjen muutosten tavoitteet tärkeiksi, mutta edellä mainitut neuvotteluveto- ja loppulausuntomenettelyssä (5:3) ja loppulausuntomenettelyssä (10:1) voivat jopa pidentää esitutkinnan kestoa. Epävarmaksi jää, nopeuttavatko ehdotetut muutokset (neuvotteluvetoisuus) koko rikosprosessia. Toimivaltaiset viranomaiset voivat sopia yhteistyön tehostamisesta jo nykyisellään, osin tämä on jo käytäntöäkin.

Sisäministeriö pitää tärkeänä loppulausuntomenettelyn tehostamista, koska yksilöity loppulausunto voi parhaimmillaan parantaa koko rikosprosessin tehokkuutta ja siinä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyö on välttämätöntä. Tällä hetkellä loppulausuntomenettely ei ole kuitenkaan tehokas muun muassa siitä syystä, ettei asianosaisilla ole velvollisuutta vastata loppulausuntoon taikka ottaa kantaa yksilöityihin kysymyksiin. Laintasoinen raja selkeyttäisi nykytilaa ja keventäisi viranomaisten velvoitteita vaarantamatta asianosaisten oikeusturvaa.

Esitutkintapäätösten perusteleminen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi ETL 11 luku 1 §:ää siten, että esitutkintapäätöksestä on ilmentävä muun ohella päätöksen perustelut asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla ja sovelletut säännökset. Sisäministeriö kannattaa ehdotettua muutosta ja se on omiaan ohjaamaan poliisin esitutkintapäätöksen perustelukäytäntöä tasapainoisempaan suuntaan. Muutos vastaa osin hallitusohjelman tavoitteeseen perusteluvetoisuuden keventämisestä. Perustelujen suhteuttaminen asian laatuun ja laajuuteen yhtenäistää käytäntöä ja säästää viranomaisten resursseja.

Tiedottaminen esitutkinnassa. Hallituksen esityksessä esitetään esitutkintalain 11 luku 7 §:n täsmenmistä siten, että esitutkintaviranomainen saisi antaa jatkossa henkilön nimen julkisuuteen

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

myös, mikäli tämä on itse antanut sen julkisuuteen tai antanut suostumuksen. Sisäministeriö kannattaa ehdotettuja muutoksia. Säännös selkiyttäisi nykytilaa ja olisi toiminnallisesti perusteltu.

Sisäministeriöllä ei ole muuta lausuttavaa.

Poliisiylitarkastaja Heidi Kankainen